

Projekt IMP 3 ponúka postupy na zlepšenie procesu EIA v EÚ

Zhrnutie výsledkov výskumu

V rámci Projektu IMP 3 – Zlepšenie implementácie posudzovania vplyvov na životné prostredie – IMProving the IMplementation of Environmental IMPact Assessment sa realizoval rozsiahly výskum súčasného procesu hodnotenia vplyvov na životné prostredie (EIA) v členských štátoch EÚ. (Pozn.: Základné informácie o projekte boli publikované v Enviromagazíne č. 5/2005, s. 15.) Výskum bol zameraný na identifikovanie silných a slabých stránok, výhod a nevýhod, „dobrých“ praktík, prípadne bariér v dôslednej implementácii smernice EIA v EÚ, s cieľom navrhnúť možnosti riešenia na jeho zdokonalenie. Nadväzoval na výsledky správy Európskej komisie Európskemu parlamentu a Rade o aplikácii a efektívnosti smernice 85/337/EEC, doplnenej smernicou 97/11/EC: *Aké úspešné sú členské štáty v zavádzaní EIA smernice (2003)*, ktorá poukázala na existujúce nedostatky, ako aj na značné odlišnosti v zavádzaní EIA smernice do praxe v členských štátoch. Výskum je v súlade s európskou stratégiou budovania udržateľného rozvoja, ktorá je načrtnutá v Šiestom environmentálnom akčnom programe Európskeho spoločenstva „Životné prostredie 2010: naša budúcnosť, naša voľba“. Na projekte pracoval medzinárodný a multidisciplinárny tím, ktorého súčasťou boli aj členovia Ministerstva životného prostredia SR a Slovenskej agentúry životného prostredia.

Na získanie informácií o procese EIA sa využila dotazníková metóda a metóda rozhovorov. Empirický výskum podporila analýza príslušnej dostupnej literatúry, napr. štúdiom projektov, prípadových štúdií, dokumentov na európskej úrovni a vybraných národných zákonov týkajúcich sa aplikácie EIA.

Otázky v dotazníku a v rozhovoroch, vypracované členmi IMP 3 tímu, sa týkali troch hlavných tém: posudzovania vplyvov na ľudské zdravie v EIA, hodnotenie

rizík v kontexte EIA a problematiky zaoberajúcej sa typmi projektov podliehajúcich procesu EIA. Súčasťou projektu boli pravidelné pracovné stretnutia technických skupín a koordináčnych stretnutí s členmi DG Environment. Počas projektu sa priebežne predkladali predbežné výsledky expertnej skupiny EIA/SEA. Konečné výsledky boli prezentované a prediskutované na záverečnej konferencii vo Viedni a zapracované do záverečnej správy. Slovenský IMP 3 s pomocou EIA/SEA expertov v jednotlivých štátoch vytvoril databázu kontaktov účastní-

kov procesu EIA v Grécku, Maďarsku, v Čechách a na Slovensku, analyzoval príslušnú literatúru týchto štátov (legislatívu na národnej úrovni, metodické príručky a hodnotiace štúdie) a vykonal rozhovory s 13 účastníkmi procesu EIA a 7 zdravotnými expertmi v Českej republike, v Poľsku, Lotyšsku a na Slovensku. Podieľal sa na vyhodnotení dotazníkov, rozhovorov, analýze európskej legislatívy, prípadových štúdií za každú hlavnú tému. Zorganizoval 2 pracovné stretnutia, zúčastnil sa na vypracovaní návrhov možnosti riešenia zdokonalenia procesu EIA a na vypracovaní záverečných správ.

Dotazník a rozhovory obsahovali otázky týkajúce sa kľúčových okruhov zameraných na **oblasť ľudského zdravia a EIA**, a to: ponímanie ľudského zdravia v procese EIA v jednotlivých krajinách, výsledné vplyvy pri posudzovaní zdravia (napr.: smrť, fyzické ochorenia, mentálne

Účastníci záverečnej konferencie projektu IMP3 vo Viedni v popredí zľava Nicola Pearce, Ceri Breeze a Salim Vohra z WCH Wales Centre for Health

choroby, stavy úzkosti a obavy a ich príčinné väzby - emisie znečisťujúcich látok do ovzdušia a vôd, hluk, dostupnosť služieb a vzdelávania ap.), prekážky pri uplatňovaní problematiky ľudského zdravia do procesu EIA, opatrenia používané v jednotlivých krajinách, s cieľom podporiť zvyšovanie povedomia vo vzťahu k ľudskému zdraviu a environmentálnym vplyvom a vhodné praktiky na zahrnutie ľudského zdravia do procesu EIA.

V **oblasti hodnotenia rizík** (definícia rizika v kontexte dotazníka a rozhovorov sa ponímala ako potencionálny výskyt mimoriadnej alebo abnormálnej udalosti, ktorá môže viesť k nepriaznivým účinkom na životné prostredie a ľudské zdravie) sa otázky zameriavali hlavne na typy rizík, na ktoré sa kladie dôraz v rámci procesu EIA v jednotlivých krajinách, ďalej na úrovne hodnotenia rizík, ktoré sú aplikované v EIA procese (identifikácia, hodnotenie a charakteristika identifikovaných rizík, hodnotenie expozície na životné prostredie, ľudské zdravie a majetok a pod.), na prekážky pri uplatňovaní hodnotenia rizík do procesu EIA, na zmenu projektu v dôsledku hodnotenia rizík a na informáciu o vhodnej prípadovej štúdií hodnotenia rizík v rámci EIA procesu.

V **oblasti typov projektov (kritérií) prahových hodnôt** mali respondenti vyjadriť svoj názor ohľadom spokojnosti so zoznamom projektov v prílohách EIA smernice, s ich opisom a prahovými hodnotami a kritériami, a označiť, ktoré typy projektov majú nepriaznivý vplyv na životné prostredie a nenachádzajú sa v prílohách smernice, ako aj k systému príloh.

Dotazník sa rozposlal e-mailom na 970 adries účastníkov EIA procesu spolu so sprievodným listom, ktorý bol pripravený v jedenástich jazykoch (anglickom, českom, fínskom, francúzskom, nemeckom, maďarskom, poľskom, portugalskom, slovenskom, španielskom a švédskom). Celkovo sa vrátilo 183 vyplnených dotazníkov, čo predstavuje 19 % z celkového zaslaného počtu dotazníkov. Na otázky uvedené v dotazníku odpovedalo aj 33 účastníkov procesu EIA zo Slovenska. Z niektorých členských štátov sa vrátilo iba po jednom vyplnenom dotazníku (Estónsko, Francúzsko, Grécko, Maďarsko, Taliansko, Litva) a žiadna odozva nebola z Luxemburska.

Počet respondentov za krajinu a typ účastníka EIA

Krajina	Typ účastníka EIA					
	Národná vláda	Regionálna vláda	NGO	konzultant	Iní (napríklad vedci)	spolu
Rakúsko	1	4	0	2	0	7
Česká republika	2		1	2		5
Nemecko		2		1	1	4
Francúzsko	1			1	1	3
Lotyšsko	2					2
Poľsko	2					2
Portugalsko	1	1	1	1	1	5
Švédsko	1	1	1	1		4
Slovensko	1		1	1	1	4
Spojené Kráľovstvo		1		1		2
Kanada	2	2		3	1	8
USA	13	3	2			18
Spolu	26	14	6	13	5	64

V časti dotazníka orientujúceho sa na všeobecné informácie, respondenti mali možnosť označiť viac možností na otázku: *Ako sa podieľate na procese EIA?* 75 dotazníkov vyplnili osoby, ktoré sa zaoberajú vypracovaním správy o hodnotení vplyvov na životné prostredie pre navrhovateľov. 59 respondentov zastupovalo príslušný orgán a 37 ako riadiaci orgán zaoberajúci sa skôr administratívnym rámcom procesu EIA. Výskumnú sféru zastupovalo 36 respondentov. 20 respondentov sa zaoberalo právnymi aspektmi a 16 bolo navrhovateľov a 26 respondentov označilo možnosť iné, 9 dotazníkov vyplnili zástupcovia MVO.

S cieľom získať detailnejší obraz o uplatňovaní EIA, sa urobili rozhovory s vybranými účastníkmi procesu EIA. Od tohto prístupu sa očakávalo získanie nielen poznatkov o aktuálnych každodenných problémoch a bariérach v dôslednom uplatňovaní procesu EIA, ale aj získanie konkrétnych podnetov a návrhov na zlepšenie daného stavu. Keďže výsledky rozhovorov mali odrážať európsku situáciu, respondenti boli vybraní z nových aj starých členských štátov EÚ, ako aj z malých členských štátov a z členských štátov z južnej, severnej, východnej a západnej časti EÚ. S cieľom porovnať aplikácie EIA v Európe so spôsobom akým používajú EIA krajiny mimo Európy, boli vybrané navyše dve nečlenské krajiny USA a Kanada, kvôli ich podobným podmienkam ako vysoko industrializovaných krajín a ich dlhú skúsenosť s EIA procesom (The National Environmental Policy Act z roku 1969, (Už zákonený Kongresom Spojených štátov amerických v roku 1969, bol na svete prvým zákonom prichádzajúcim s pojmom *hodnotenie vplyvu na životné prostredie* na právnom základe).

Carlos Dora (WHO) prednášal o zdravotných aspektoch v EIA na záverečnej konferencii k projektu IMP3 vo Viedni

V každej tematickej oblasti sa urobilo viacero ďalších rozhovorov so skúsenými expertmi, vrátane expertov z ďalších krajín okrem vyššie uvedených, ako napr. Dánsko, Fínsko a Írsko. Celkovo sa vykonalo 50 rozhovorov so 64 respondentmi (33 rozhovorov v 10 európskych krajinách a ďalších 17 v USA a Kanade). Z každého rozhovoru bol urobený zápis, aby sa získal dobre štruktúrovaný základ pre analýzu.

Na základe záverov zo štúdia literatúry, analýzy dotazníkov a výsledkov rozhovorov sa definovali priority a vypracovali návrhy možností postupov v rámci každej z troch hlavných tém IMP 3 na zlepšenie aplikácie EIA v EÚ.

Odvodenie možností postupov z výsledkov analýzy

Možnosti postupov predstavujú škálu rôznych smerov opatrení, ktoré by Európska komisia mohla prijať, aby sa lepšie využil celkový potenciál EIA ako efektívneho

nástroja preventívnej ochrany životného prostredia. Rôznosť možností zahŕňa celý rozsah potenciálnych opatrení, ktoré môžu byť brané do úvahy na európskej úrovni. Tieto zahŕňajú tak „mäkké“, ako aj legislatívne opatrenia. Skladajú sa z: odporúčaní, podporných opatrení a regulačných alebo legislatívnych opatrení.

Možnosti postupov (pozri prílohu na s. 5 - 14) sú adresované Európskej komisii. Prípadne sú zamerané na členské štáty a účastníkov procesu EIA a sú určené na ovplyvnenie súčasnej implementácie a uplatňovania EIA na národnej a regionálnej úrovni. Ich hlavnými funkciami je poskytnúť podporu pri rozhodovaní v procese vytvárania politiky na úrovni medzinárodného spoločenstva, pomoc pri rozhodovaní o budúcich možných zmenách v európskej legislatíve a prispieť k zdokonaleniu odporúčaní ako podporných opatrení pre aplikáciu EIA, ale tiež stimulovať diskusie v rámci európskej EIA komunity. Pre každú z možností bola vypracovaná SWOT analýza, ktorá poskytuje indikatívny zoznam silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb. SWOT analýza predstavuje pevný základ pre podporu rozhodovania a je podnetom pre diskusiu načrtávajúcu potenciálne „za a proti“ rozhodnutia. Avšak nemôže nahradiť rigidnejšiu analýzu výdavkov - zisk - riziko, ktorá má byť urobená zo strany Európskej komisie.

Predložením možností postupov v troch základných oblastiach výskumu: ľudské zdravie, posudzovanie rizík a typy projektov, IMP 3 prispieva k vedeckým aj technologickým potrebám stratégií Spoločenstva v podmienkach zdokonalenia aplikácie EIA.

RNDr. Mária Hrnčárová
Slovenská agentúra životného prostredia

Vodohospodári jubilovali

V roku 1966, rok po katastrofálnej povodni na Dunaji, vznikli na Slovensku samostatné štátne podniky štyroch povodí – Dunaja, Váhu, Bodrogu a Hornádu a Hrona. Systém riadenia vodného hospodárstva na základe povodí najvýznamnejších tokov na Slovensku sa ukázal ako progresívny počin, na ktorý prichádzajú v niektorých európskych krajinách až po zavedení Rámcovej smernice o vodách. U nás tento systém riadenia vodného hospodárstva fungoval až do roku 1996, kedy z dôvodov ekonomických (rozdeľovanie štátnych financií viedlo ku kolapsu dvoch podnikov povodí) vznikol strešný orgán Slovenský vodohospodársky podnik (SVP) so sídlom v Banskej Štiavnici. Bol zriadený ako celoslovenský štátny podnik s verejnoprospešným zameraním na správu tokov a povodí, na ochranu vôd a vodných tokov, zabezpečenie dodávok povrchových vôd a protipovodňovú ochranu. Má štyri odštepne závody: v Bratislave, Piešťanoch, B. Bystrici a v Košiciach. Do jeho správy okrem tokov patrí aj 290 vodných nádrží s celkovým objemom takmer 1 900 km³ vody, vyše 3 000 km ochranných hrádzí a 1 600 km kanálovej siete, malé vodné elektrárne a historické vodohospodárske objekty. Či to bol správny systémový krok, by si žiadalo hlbšiu analýzu.

Súčasnnosť však ukázala, že sebalepšia organizačná štruktúra problém nevyrieši, pokiaľ nie je zabezpečený tok finančných prostriedkov. Situáciu výrazne zhoršujú

predovšetkým lokálne povodne v posledných rokoch, včítane roku 2006, a neochota štátu sa podieľať na protipovodňovej ochrane a likvidácii povodňových škôd.

29. júna 2006 v Banskej Štiavnici boli oslavy 40. výročia vzniku podnikov povodí a 10. výročia založenia SVP, š. p. Za predsedníckym stolom sedel už novovymenovaný generálny riaditeľ podniku Ing. Stanislav Fialík, ktorý vo svojom prejave zdôraznil jednak prínos podnikov povodí a SVP, š. p., ale aj súčasnú zlú finančnú situáciu podniku. Problém okolo ďalšieho financovania SVP, š. p., je jedným z mnohých problémov, ktoré bude musieť riešiť nová vláda, pričom riešenie nebude v žiadnom prípade jednoduché. Problémom začína byť aj postupný nedostatok odborných kádrov. Situáciu zhoršujú stále častejšie sa vyskytujúce povodňové situácie, proti ktorým sa je potrebné chrániť integrovaným manažmentom krajiny (povo-

dí). Nezanedbateľné sú aj požiadavky EÚ na permanentne sa zlepšujúcu kvalitu povrchových a podzemných vôd. Je jasné, že nový manažment SVP, š. p., a nastupujúca vláda to nebude mať ľahké pri riešení dlhodobého neriešených vodohospodárskych problémov Slovenska.

Ing. Ján Lichý
Slovenská vodohospodárska spoločnosť

Nový generálny riaditeľ SVP, š. p., Ing. Stanislav Fialík (vpravo) s technickým riaditeľom Ing. Jozefom Farkašom